

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum intentio sit actus intellectus, vel voluntatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

quod est aliquorum vltimum. Quod ergo est simpli-
citer vltimū, in quo aliquid delectatur, sicut in ulti-
mo fine, hoc quippe proprie dicitur fructus, & eo pro-
prie dicitur aliquis frui. Quod autem in seipso non est delecta-
bile, sed tamen appetitur in ordine ad aliud, sicut portio
amara ad sanitatem, nullo modo fructus dici potest.
Quod autem in se habet quandam delectationem, ad
quam quaedam præcedentia referuntur, potest quidem
aliquo modo dici fructus: sed non proprie, & secundum com-
pletam rationem fructus, eo dicimur frui. Vnde Aug.
in 10. de Tri. dicit, * quod fruimur cognitio, in quibus
voluntas delectata conquiescit, non autem quiescit sim-
pliciter nisi in ultimo: quia quandiu aliquid expectat,
motus voluntatis remanet in suspensio, licet iam ad
aliquid pervenerit, sicut in motu locali, licet illud quod
est medium in magnitudine, sit principium & finis, non
tamen accipitur, ut finis in actu, nisi quando in eo quiescitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Augu-
stus dicit in primo de doctrina Christiana. * Si dixisset,
Te fruar, & non addidisset, In Domino: videretur finem
delectationis in eo posuisse: sed quia addidit, In Domino,
in Domino se posuisse finem, atque in eo se frui si-
gnificavit, ut sic fratre se frui dixerit, non tanquam
termino, sed tanquam medio.

AD II. dicendum, quod fructus aliter comparatur
ad arborem producentem, & aliter ad hominem
frucentem. Ad arborem quidem producentem com-
paratur, ut effectus ad causam: ad frucentem autem, si-
cut vltimum expectatum & delectans. Dicuntur igitur
causae enumeratae ibi Apostolus, fructus: quia
sunt effectus quidam Spiritus sancti in nobis, unde
& fructus Spiritus dicuntur, non autem ita, quod
eis fruamur tanquam ultimo fine. Vel aliter dicen-
dum, quod dicuntur fructus secundum Ambro. * quia
propter se petenda sunt: non quidem ita, quod ad
beatitudinem non referantur: sed quia in seipsis ha-
bent, unde nobis placere debeant.

AD III. dicendum, quod sicut supra dictum est, si finis
dicitur dupliciter. Vno modo ipsa res: alio mo-
do adeptio rei: quae quidem non sunt duo fines, sed
vnus finis in se consideratus, & alteri applicatus.
Deus igitur est vltimus finis, sicut res quae vltimo
quæritur: fructio autem, sicut adeptio huius vltimi
finis. Sicut igitur non est aliud finis Deus, & fructio
Dei ita eadem ratio fructio est qua fruimur Deo,
& qua fruimur divina fructio. Et eadem ratio est
de beatitudine creata, quae in fructio consistit.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum fructio sit solum finis habitus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod
fructio non sit nisi finis habitus. Dicit enim Au-
gustinus 10. de Tri. * quod frui, est cum gaudio uti, non adhuc spei,
sed iam rei: sed quandiu non habetur, non est gaudium
rei, sed spei: ergo fructio non est nisi finis habitus.
¶ 1. Præterea. Sicut dictum est, si fructio non est proprie, nisi
vltimi finis, quia solus vltimus finis quietat appeti-
tum: sed appetitus non quietatur nisi in fine iam habito.
ergo fructio, proprie loquendo, non est nisi finis habitus.
¶ 2. Præterea. Frui, est capere fructum: sed non capitur
fructus, nisi quando iam finis habetur. ergo fructio
non est nisi finis habitus.

SED CONTRA Frui, est amore inhaerere al-
cui rei pro seipsam, ut Augustinus dicit: * sed hoc potest
fieri etiam de re non habita: ergo frui potest esse et-
iam finis non habitus.

RESPOND. Dicendum, quod Frui, importat compara-
tionem quandam voluntatis ad vltimum finem, secundum quod

voluntas habet aliquid pro ultimo fine. Habetur au-
tem vltimus finis dupliciter, uno modo perfecte: &
alio modo imperfecte. Perfecte quidem, quando
habetur non solum in intentione, sed etiam in re:
imperfecte autem, quando habetur in intentione
tantum. Est ergo perfecta fructio iam habiti finis re-
aliter: sed imperfecta est etiam finis non habiti re-
aliter, sed in intentione tantum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Augustinus lo-
quitur de fructio perfecta.

AD II. dicendum, quod quies voluntatis duplici-
ter impeditur. Vno modo ex parte obiecti, quia, si
non est vltimus finis, sed ad aliud ordinatur. Alio
modo ex parte appetentis finem, qui nondum adipi-
scitur finem. Obiectum autem est, quod dat speciem
actui: sed ab agente dependet modus agendi, ut sit
perfectus, vel imperfectus secundum conditionem
agentis: & ideo eius, quod non est vltimus finis, frui-
tio est impropria, quasi deficiens a specie fructio-
nis. Finis autem vltimi non habiti, est fructio propria
quidem, sed imperfecta, propter imperfectum mo-
dum habendi vltimum finem.

AD III. dicendum, quod finem accipere, vel habe-
re dicitur aliquis, non solum secundum rem, sed et
secundum intentionem, ut dictum est. *

In cor. arti.

QVAESTIO XII.
De intentione, in quinque articulos
divisa.

Super Quaestionem
duodecimam.

DEINDE considerandum
est de intentione.
Et circa hoc quaeruntur
quinque.

- ¶ Primo, Vtrum intentio sit actus
intellectus, vel voluntatis.
- ¶ Secundo, Vtrum sit tantum fi-
nis vltimi.
- ¶ Tertio, Vtrum aliquis possit si-
mul duo intendere.
- ¶ Quarto, Vtrum intentio finis
sit idem actus cum voluntate ei-
us, quod est ad finem.
- ¶ Quinto, Vtrum intentio con-
ueniat brutis animalibus.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum intentio sit actus intellectus, vel
voluntatis.

AD PRIMVM sic proceditur.
Videtur, quod intentio sit a-
ctus intellectus, & non volunta-
tis. Dicitur enim Matth. 6. Si oculus
tuus fuerit simplex, totum
corpus tuum lucidum erit: ubi
per oculum significatur intentio,
ut dicit Augustinus. * in lib. de serm.
Domini in monte. sed oculus cum sit
instrumentum visus, significat
apprehensivam potentiam: ergo
intentio non est actus appetitivae
potentiae, sed apprehensivae.

¶ 2. Præterea. Ibidem Augustinus dicit, si
quod intentio, lumen vocatur a
Domino, ubi dicit. Si lumen
quod in te est, tenebrae sunt, &c.
sed lumen ad cognitionem per-
tinet. ergo & intentio.

Circa responsio-
nem ad quartum
in articulo 1. quaest. 12.
adverte diligentissi-
me distinctionem in
litera positam, quo-
niam multa hinc do-
cumenta habes. Finis
in primis, in quantum
finis, ut hinc habes,
consideratur triplici-
ter, ita quod licet id, quod
est ad finem ut sic, non
nisi uno modo confi-
deretur, & ametur:
iple tamen finis, ut
sic, tripliciter confi-
deratur, & triplici
actu voluntas fertur
in finem, ut scilicet. scilicet. vo-
litione, fructio, &
intentione. Ratio au-
tem huius est: quia
ad finem rationem in-
tegrandam tria exi-
guntur, bonitas ipsa
propter se amabilis,
& negatio ulterioris
ordinis, & termina-
tio aliorum ad ipsum.
Oportet, nam finem ut
sic, propter se, & non
propter alium finem,
& alia propter ipsum
amari. Et finis quidem,
quatenus propter se
amabilis est, ad actum
volitionis spectat:
quatenus vero non
ultra ducit, ad fructio-
nem spectat, quae
quietem in termino
significat: quatenus
autem ad ipsum alia
ordinanda sunt, intē-
tionem terminat.
Habes & hinc, quod
cum id, quod est ad
finem, absolute ama-
tur

2. 2. q. 180.
art. 1. cor. Et
2. di. 38. art.
3. Et verit.
4. 23. ar. 13.
Et mal. q. 16.
art. 11. ad 3.
* lib. 2. cap.
21. circa me-
dium com. 4.

lib. 2. ca. 21.
tomo 4.

* cap. 10. an-
te medium
com. 3.

Cap. 7. post
medium to-
mo 3.

* Gio. inter-
linearis ad
Gal. 5. id ha-
bet: & refer-
tur. 1. ten-
ditur. 10. 2.
q. 1. art. 8. &
q. 2. art. 7.

Cap. 11. ante
med. 10. 3.

art. 3.

Lib. de do-
ctri. Christi.
c. 4. in prin-
cipio.

eur, finis rationem induit: & similiter cum in eo sistitur, & eodem modo eum appetitur, ut per precedentia assequendum. Quo autem distinguuntur plures voluntatis actus, respectu eius, quod est ad finem, inferius dicitur.

¶ 1. Præ. Intentio designat ordinationem quandam in finem: sed ordinare est rationis, ergo intentio non pertinet ad voluntatem, sed ad rationem.

¶ 2. Præ. Actus voluntatis non est nisi finis, vel eorum, quæ sunt ad finem: sed actus voluntatis respectu finis, vocatur voluntas, seu fruitio: respectu autem eorum, quæ sunt ad finem, est electio, a quibus differt intentio. ergo intentio non est actus voluntatis.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 10. de Trinit. * quod voluntatis intentio copulat corpus visum visui: & similiter speciem in memoria existentem, ad actum animi interius cogitantis. est igitur intentio actus voluntatis.

RESPON. Dicendum, quod intentio, sicut ipsum nomen sonat, significat in aliud tendere. In aliquid autem tendit, & actio mouentis, & motus mobilis: sed hoc quod motus mobilis in aliquid tendit, ab actione mouentis procedit. Unde intentio primo, & principaliter pertinet ad id, quod mouet ad finem. vnde dicitur architectorem, & omnem præcipientem mouere suo imperio alios ad id, ad quod ipse tendit. Voluntas autem mouet omnes alias vires animæ ad finem, ut supra * habitum est. vnde manifestum est, quod intentio proprie est actus voluntatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod intentio nominatur oculus metaphoricè, non quia ad cognitionem pertinet, sed quia cognitionem præsupponit, per quam proponitur voluntati finis, ad quem mouet: sicut oculo præuidemus, quo tendere corporaliter debeamus.

AD II. dicendum, quod intentio dicitur lumen, quia manifesta est intendenti. Vnde & opera dicitur tenebræ, quia homo scit quid intendit, sed nescit quid ex opere sequatur, sicut Aug. * ibidem exponit.

AD III. dicendum, quod voluntas quidem non ordinat, sed tamen in aliquid tendit secundum ordinem rationis vnde hoc nomen; Intentio; nominat actum voluntatis, præsupposita ordinatione rationis ordinantis aliquid in finem.

AD IIII. dicendum, quod intentio est actus voluntatis respectu finis: sed voluntas respicit finem tripliciter. Vno modo absolute: & sic dicitur voluntas prout absolute volumus vel sanitarum, vel si quid aliud est huiusmodi. Alio modo consideratur finis, secundum quod in eo quiescitur: & hoc modo fruitio respicit finem. Tertio modo consideratur finis, secundum quod est terminus alicuius, quod in ipsum ordinatur: & sic intentio respicit finem. Non enim solum ex hoc intendere dicimur sanitarum, quia volumus eam: sed quia volumus ad eam per aliquid aliud peruenire.

ARTICVLVS II.

Vtrum intentio sit tantum ultimi finis.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod intentio sit tantum ultimi finis. Dicitur enim in lib. sententiarum Prosperii, * Clamor ad Deum, est intentio cordis: sed Deus est ultimus finis humani cordis. ergo intentio semper respicit ultimum finem.

¶ 2. Præ. Intentio respicit finem, in quo est terminus, ut dictum est: sed terminus habet rationem ultimi finis, ergo intentio semper respicit ultimum finem.

¶ 3. Præ. Sicut intentio respicit finem, ita & fruitio: sed fruitio semper est ultimi finis, ergo & intentio.

Sed contra. Ultimus finis humanarum volun-

tatum est unus, scilicet beatitudo, ut supra dictum est. * Si igitur intentio esset tantum ultimi finis, non essent diuersæ hominum intentiones: quod patet esse falsum.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, * Intentio respicit finem secundum quod est terminus motus voluntatis. In motu autem potest accipi terminus dupliciter. Vno modo ipse terminus ultimus, in quo quiescitur, qui est terminus totius motus: Alio modo aliquod medium, quod est principium unius partis motus, & finis, uel terminus alterius. Sicut in motu, quo itur de A in C per B. C est terminus ultimus: B autem terminus, sed non ultimus, & utriusque potest esse intentio, unde est semper sit finis, non tamen oportet, quod semper sit ultimi finis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod intentio cordis, dicitur clamor ad Deum, non quod Deus sit obiectum intentionis semper, sed quia est intentionis cognitio: uel quia cum oramus, intentionem nostram ad Deum dirigimus, quæ quidem intentio uim clamoris habet.

AD II. dicendum, quod terminus habet rationem ultimi finis, sed non semper ultimi respectu totius, sed quandoque respectu alicuius partis.

AD III. dicendum, quod fruitio importat quidem gentem, quæ est in fine, quod pertinet solum ad ultimum finem: sed intentio importat motum in finem, non autem in quietem, unde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit simul duo intendere.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod non possit aliquis simul intendere plura. Dicit enim Aug. in lib. de ser. * Dñi in monte, quod non potest homo simul intendere Deum, & comensum corporale, ergo pari ratione neque aliqua alia duo.

¶ 1. Præ. Intentio nominat motum voluntatis ad terminum: sed unius motus non possunt esse plures termini ex una parte, ergo voluntas non potest simul multa intendere.

¶ 2. Præ. Intentio præsupponit actum rationis, siue intellectus: sed non contingit simul plura intelligere, secundum Philosophum. * ergo etiam neque contingit simul plura intendere.

Sed contra. Ars imitatur naturam: sed natura ex uno instrumento intendit duas utilitates, sicut lingua ordinatur ad gustum, & ad locutionem, ut dicitur in 3. de anima. * ergo pari ratione ars, uel ratio, potest simul aliquid unum ad duos fines ordinare: & ita potest aliquis simul plura intendere.

RESPON. Dicendum, quod aliqua duo possunt accipi dupliciter, uel ordinata adiuuicem, uel non ordinata. Et si quidem adiuuicem fuerint ordinata, manifestum est ex præmissis, * quod homo potest simul multa intendere. Est. n. intentio non solum finis ultimi, ut

Irea dicitur in articulo eiusdem quest. 12. omisso 2. articulo eisdem dubium occurrit, propter quod, cum uoluntas non feratur nisi in cognita, & non feratur simul, nisi in simul cognita, de intellectu negatur, & contingit multa simul intelligere: & de uoluntate conceditur, quod contingit multa simul intendere.

Ad hoc dicitur, quod ratio est, quia intellectus attingit plura non nisi ut unum, uoluntas uero, ut plura. Existensibus si quidem tribus tam in intellectu, quam in uoluntate, pura locutione, gustatione, & lingua: intellectus locutionem, & gustum simul intelligit, ut in uno ununtur organo lingua. Voluntas uero e contra, unum linguæ organum uult, propter duo opera, locutionem, scilicet & gustationem: ita quod cum finis in operabilibus sit principium in speculabilibus, medium, seu principium in intellectu plurimum est unum: median uero seu principium in intentione, non oportet esse

cap. 7. circa finem innuitur. & li. 1. 1. e. 3. & 4. clarus, & c. 6. tom 3.

¶ 9. arti. 1.

¶ libro. s. de ser. Domin. in monte, e. 21. a med. ad fin. vique tom 4.

¶ s. q. 180. arti. 1. cor. Et 3. di. 38. arti. 3. Et uer. q. 22. ar. 13. cor. ¶ sent. 110.

¶ arti. 1. ad 3.

¶ q. 1. arti. 1. arti. 1. huius quest.

¶ Veri. e. 11 arti. 1. cor.

¶ libro. ex ca. 21. 22. 24. 25. tom 4.

¶ lib. 2. Tom cap. 4. in do. claratione 33. locutione mo 1.

¶ In fine. & lib. 2. quest. 88.

¶ cap. 1. huius arti. 1. cor. 2. c. 6. tom 3.

¶ arti. 3. huius quest.